

Syysseminaarin satoa
Mistä ruotsin kääntäjät:
keskustelua koulutuksen ja tarpeen kohtaamisesta

Marja Kivilehto
Tampereen yliopisto

Leena Salmi
Turun yliopisto

Abstract

This article reports on the thirteenth Autumn Seminar of the Section for Teachers and Researchers of the Finnish Association of Translators and Interpreters, hosted by the University of Turku and Tampere University in August 2021. The seminar was organised to bring together different stakeholders to discuss the current situation in training translators from and into Swedish in Finland. During the seminar, invited speakers from the public sector, private sector, and university-level translator training introduced their views on the current needs, and this was followed by group discussions. The presentations made clear that there is a shortage of skilled translators into Swedish, in both public and private sectors, and not enough translator students enrolling in Swedish translation studies. The aim of the seminar was not to find concrete solutions, but some ideas were presented in the discussions, such as cooperation between universities as well as between universities and employers.

Keywords: Autumn Seminar, translator training, translation from/into Swedish

Avainsanat: syysseminaari, kääntäjänkoulutus, ruotsin kääntäminen

1 Johdanto

Vuonna 2021 Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton opettajien ja tutkijoiden perinteinen syysseminaari järjestettiin 19.8. etäyhteyksien välityksellä. Seminaarin teemaksi valittiin viime vuosina paljon esillä ollut aihe: tarve saada lisää ruotsin kääntäjiä, erityisesti suomi–ruotsi-kääntäjiä. Seminaarin järjestelyistä vastasivat Leena Salmi, Leena Kolehmainen, Kristiina Taivalkoski-Shilov ja Tiina Holopainen Turun yliopiston monikielisen käännösviestinnän tutkinto-ohjelmasta. Järjestelyissä oli mukana myös Marja Kivilehto Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käännöstieteen maisteriohjelmasta.

Syysseminaarin ohjelma koostui 10 minuutin mittaisista alustuksista, viiden minuutin mittaisista kommenttipuheenvuoroista ja keskustelusta, jota käytiin sekä pienryhmissä että kaikkien osallistujien kesken. Puheenvuorojen lyhyys mahdollisti usean puhujan kutsumisen ja eri tahojen näkökulmien esiin tuomisen.

Alustuksen pitivät Marja Kivilehto Tampereen yliopistosta, Minna Holmberg Euroopan komissiosta, Katarina Petrell valtioneuvoston kansliasta ja Heli Ervasti Luola Consulting -käännöstoimistosta. Kommenttipuheenvuoron esittivät Ritva Hartama-Heinonen ja Lieselott Nordman Helsingin yliopistosta, Camilla Wide Turun yliopistosta, Urpo Nikanne Åbo Akademiasta, Barbro Källd Kuntaliitosta ja itsensä työllistävä kääntäjäyrittäjä Tina Matala-aho. Seminaariin oli ilmoittautunut yli 80 henkilöä, ja osallistujien joukossa oli niin viranomaistahoja, kielipalveluyritysten edustajia, yliopistojen henkilökuntaa kuin opiskelijoitakin.

Tämän artikkelin tarkoituksena on raportoida seminaarissa esitetyistä näkökulmista ja niistä virinneistä keskusteluista. Etenemme seminaariohjelman mukaisesti näkökulmista keskusteluun emmekä laajenna käsittelyä yleisen tason pohdintaan ruotsin kääntämisen tulevaisuudesta. Mikäli käytämme muita lähteitä kuin seminaarissa puhuneiden esityksiä, jälkikäteen meille lähetettyä tekstimateriaalia tai omia muistiinpanojamme, osoitamme sen lähdeviitein.

Johdannon jälkeisessä luvussa 2 tarkastelemme tämänhetkistä ruotsin kääntämiseen liittyvää tutkimusta ja ruotsin kääntäjien koulutusta. Luvuissa 3 ja 4 käsittelemme kääntäjiä työllistävien tahojen tarpeita ja luvuissa 5 ja 6 käymme läpi seminaarin keskustelussa esiin tulleita seikkoja ja pohdimme tulevia yhteistyömahdollisuuksia sekä koamme syysseminaarin antia yleisemmin.

2 Tutkimuksen ja koulutuksen näkökulma

Marja Kivilehto esitteli alustuksessaan pohdintojaan ruotsin kääntämisen näkyvyydestä suomalaisessa yhteiskunnassa. **Ruotsalais-suomalaisessa kontekstissa** tapahtuvaa käännöstoimintaa voi hänen mukaansa tarkastella kolmesta näkökulmasta. Ensinnäkin kyse voi olla kieliparisidonnaisesta käännöstutkimuksesta, jolloin tutkitaan näiden kielten välillä tapahtuvaa kääntämistä. Toiseksi kieli- ja kulttuuripari voi jäädä taustalle, jolloin empiirinen aineisto on ruotsin- ja suomenkielistä, mutta varsinainen tutkimuskohde on esimerkiksi institutionaalinen kääntäminen. Kolmanneksi tarkastelun kohteena voivat olla ruotsalais-suomalaisen kontekstin toimijat, prosessit ja toiminta. Käytännössä näitä kolmea tarkastelutapaa on vaikea erottaa, ja ne ovat usein tavalla tai toisella mukana.

Konteksti- ja kieliparisidonnaista käännöstutkimusta, kuten ruotsin ja suomen kielten välisen kääntämisen tutkimusta, tarvitaan ennen kaikkea **ilmiön** ymmärtämiseksi, ts. mitä on kääntäminen silloin, kun käännettävillä kielillä on samanlainen juridinen status. Suomi ja ruotsi ovat Suomen kansalliskieliä (Suomen perustuslaki 1999/731, 17 §), mutta asemastaan huolimatta suomea ja ruotsia on tutkittu verrattain vähän kääntämisen ja lähde- ja kohdekielinä toimimisen näkökulmasta. Tekemänsä katsauksen perusteella Kivilehto ja Hartama-Heinonen (2020) toteavat, että käännöstutkimus on verrattain

näkymätön ilmiö 2010-luvun nordistiikassa. Esimerkiksi Suomessa ilmestyvän kahden nordistiikan alan aikakausjulkaisun (*Folkmålsstudierin* ja *Svenskan i Finlandin*) vuosina 2010–2018 ilmestyneistä artikkeleista vajaat 4 % käsitteli ruotsin kääntämistä. Samanlaista näkymättömyyttä vaikuttaa ilmenevän myös käännöstieteen *MikaEL*-julkaisussa. Hartama-Heinosen ja Kivilehdon mukaan (2020) *MikaEL*issa vuosina 2007–2019 ilmestyneistä artikkeleista vajaat 22 % käsitteli kieliparikohtaista kääntämistä ja vajaat 10 % ruotsin ja suomen välistä kääntämistä.

Kieliparia ruotsi ja suomi käsittelevä käännöstutkimus ei siis ole erityisen näkyvää. Lieneekö tutkimuksen näkymättömyydellä yhteys myös koulutuksen näkymättömyyteen? Suomessa kääntäjiä koulutetaan Helsingin, Itä-Suomen, Tampereen ja Turun yliopistoissa, mutta näistä ruotsin kääntäjiä kouluttavat vain Helsingin ja Tampereen yliopistot, aikaisemmin myös Vaasan yliopisto. Vaasassa yhtenä opiskeltavana kielenä oli suomi, ja koulutuksesta valmistui kääntäjiä erityisesti käännösuuntaan suomi–ruotsi. Koulutus oli silloin Suomessa ainoa kääntäjänkoulutus, jossa saattoi opiskella kääntämistä siten, että ruotsi oli opiskelijan A-työkieli. Vaasan kieliaineet kuitenkin siirrettiin vuosina 2017–2019 Jyväskylän yliopistoon, ja samalla kääntäjänkoulutus poistui koulutustarjonnasta. (Vaasan yliopisto 2016.)

Taulukossa 1 esitetään suomalaisten yliopistojen kääntäjänkoulutusohjelmat¹ ja niiden kielivalikoimat siten, että taulukossa näkyvät ne kielet, jotka voivat olla opiskelijan kieliparin toisina kielinä.

Taulukko 1: Suomalaisten kääntäjänkoulutusohjelmien kielivalikoimat

	englanti	espanja	italia	japani	ranska	ruotsi	saksa	venäjä
Helsingin yliopisto	x	x		x	x	x	x	x
Itä-Suomen yliopisto	x							x
Tampereen yliopisto	x					x	x	x
Turun yliopisto	x	x	x		x		x	

Kommenttipuheenvuorossaan Ritva Hartama-Heinonen ja Lieselott Nordman Helsingin yliopistosta totesivat, että ruotsin kääntäjien koulutusta on, mutta koulutusohjelmaan hakeutuvien määrä voisi olla suurempi. Esiteksensä aluksi he tarkastelivat ruotsin kääntäjien koulutuksen viisikymmenvuotista kehitystä Kouvolan kieli-instituutista nykyiseen ruotsin kääntämisen ja tulkkauksen opetukseen Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmassa. Pohdittuaan tämänhetkisen koulutuksen rakennetta Hartama-Heinonen ja Nordman siirtyivät tarkastelemaan mahdollisia syitä siihen, miksi ruotsin kääntäjien tarve ja tarjonta eivät kohtaa. Ensinnäkin he mainitsivat, että ruotsiin

¹ Kääntäjien koulutus tapahtuu Suomessa yliopistoissa, mutta koulutuksen muoto vaihtelee. Osassa on kääntämisen opintoja sekä kandidaatintutkinnoissa että maisterintutkinnoissa ja muissa pelkästään maisterintutkinnoissa, ja maisterivaiheen tutkintorakenteissa on eroja yliopistojen välillä. Yhtenäisyyden vuoksi tässä taulukossa käytetään kaikista koulutuksen muodoista nimitystä ”kääntäjänkoulutusohjelma”.

päin kääntäviltä edellytettävän ruotsin osaamisen pitäisi olla äidinkielen tasolla. Muita syitä kääntäjien saatavuusongelmiin saattaa olla se, etteivät ruotsin kääntäjiksi valmistuneet ja työnantajat aina kohtaa, tai se, että työnantajat saattavat pitää harjoittelijan palkkaamista työläänä eivätkä aina välttämättä ymmärrä, että hyväksi osoittautuneen harjoittelijan voi myöhemmin rekrytoida kääntäjäksi.

Esityksessään Hartama-Heinonen ja Nordman muistuttivat kolmesta seikasta. Ensinnäkin kääntäminen on ajan myötä kehittyvä taito eikä nopeasti hankittavaa osaamista. Toiseksi tulisi myöntää, että käännosteknologia on muuttanut ja muuttaa käännostoimintaa. Kolmanneksi on tarpeen pohtia kääntäjien kielitaitovaatimuksia. Jos kääntäjän ruotsin kielen taito ei ole äidinkielen tasolla, voidaan mahdollisesti käyttää kielentarkastajia.

Koulutuksen käsittelyä jatkoivat kommenttipuheenvuoroissaan Camilla Wide Turun yliopiston pohjoismaisten kielten oppiaineesta ja Urpo Nikanne Åbo Akademin suomen kielen oppiaineesta. Turun yliopistossa pohjoismaisten kielten oppiaine ei ole resurssisysteistä mukana kääntäjänkoulutuksessa. Widen mukaan opiskelijoiden joukossa on kuitenkin joitakin kääntämisestä kiinnostuneita, ja oppiaineesta valmistuvia maistereita hakeutuu kääntäjiksi. Åbo Akademin opiskelijat voivat puolestaan suorittaa yliopistossaan 25 opintopisteen kääntämisen sivuainekokonaisuuden, joka käynnistettiin vuonna 2007 lisäämään opintojen työelämärelevanssia. Urpo Nikanne totesi, että äidinkieleltään ruotsinkieliset opiskelijat ”joutuvat kääntämään” työelämässä, vaikei heillä olisi siihen aina koulutusta.

Puheenvuorojen jälkeisessä keskustelussa kommentoitiin kieliaineiden opiskelija-rekrytoinnin hankaluutta yleensä: esimerkiksi Turussa hakijoita on runsaasti ainoastaan englantiin ja espanjaan, ja muiden kielten hakijamäärät ovat vähäisiä. Opetushallinnon tilastopalvelun mukaan vuonna 2021 englannin kielen koulutusohjelmiin hakeneita oli Tampereen yliopistossa 942, Helsingin yliopistossa 819, Turun yliopistossa 714 ja Itä-Suomen yliopistossa 393, kun ruotsin, saksan, ranskan ja venäjän kielten hakijamäärät vaihtelivat 50:n ja 170:n välillä (Vipunen 2022).

Vieraita kieliä opiskellaan peruskoulussa ja lukiossa vähemmän kuin ennen. Lukioiden kieltenopiskelua käsittelevät tilastot kertovat, että esimerkiksi vuosina 2014–2018 vieraita kieliä opiskelevien määrä on englantia ja espanjaa lukuun ottamatta tasaisesti laskenut (SVT 2019). Kieltenopettajille tehdystä kyselyssä tähän löydettiin sekä rakenteellisia että asenteisiin liittyviä syitä. Kielten asemaa ovat heikentäneet erilaiset uudistukset. Ylioppilastutkinnossa ainereaali kasvatti mahdollisten kirjoitettavien aineiden määrää ja yliopistojen opiskelijavalinnoissa matematiikasta saatavat taustapisteen korostuvat. Toisaalta kielten opiskelu koetaan työlääksi. (Mäntylä ym. 2021.) Lukiolaisille keväällä 2020 tehdystä kyselystä ilmeni puolestaan, etteivät lukiolaiset opiskele valinnaisia vieraita kieliä ajanpuutteen, muiden opiskeltavien aineiden suuren määrän, kielten vähäisen kiinnostavuuden, kielten vaikeuden ja kieltenopiskelun työläyden takia (Kiehelä 2021; ks. myös Kiehelä & Veivo 2020). Vaikka kieliä opiskeltaisiin peruskoulussa ja lukiossa, niitä ei välttämättä kirjoiteta ylioppilastutkinnossa. Esimerkiksi lyhyen ranskan ylioppilaskirjoituksiin ilmoittautui vuonna 2012 yli 1400 opiskelijaa, kun vuonna 2021 heitä oli 706 (YTL 2021).

3 Julkishallinnon kääntämisen näkökulma

Julkishallinnon kääntämisen näkökulmasta alustuksen pitivät Katarina Petrell valtioneuvoston kansliasta ja Minna Holmberg Euroopan komission käännöstoimen pääosastosta. Kommenttipuheenvuoron esitti Barbro Kälde Kuntaliitosta.

Petrell esitteli vuonna 2017 tekemänsä ruotsin kääntäjien kartoituksen (Petrell 2019) lukuja, joiden mukaan Suomen julkishallinnossa työskenteli tuolloin yhteensä 173 ruotsin kääntäjää. Heistä 59/173 toimi valtioneuvoston, eduskunnan ja Kansaneläkelaitoksen palveluksessa ja 63/173 muiden viranomaisten palveluksessa. Loput toimivat kuntasektorilla (51/173). Esityksessään Petrell mainitsi, että ruotsin kääntäjien käännösuunta on pääosin suomesta ruotsiin. Haasteina Petrell mainitsi kääntäjien keski-ikä, mistä seuraa, että hallinnon kääntäjistä 40 eläköityy tulevien 6–8 vuoden aikana.

Laki- ja viranomaistekstien kääntäminen toiseen kansalliskieleen on Petrellin mukaan inspiroivaa, mutta samalla myös vaativaa, ja oikean tyylin saavuttaminen edellyttää äidinkielen taitoa. Petrell mainitsi myös, että valtioneuvoston kanslialla oli aikoinaan suora rekrytointikanava Vaasan yliopistoon, josta rekrytoitiin valmistuvia suomi–ruotsi-kääntäjiä. Hänen mukaansa koulutuksen pitäisi antaa opiskelijoille valmius ymmärtää kielen takana olevaa todellisuutta, niin että he pystyvät nostamaan katseensa sanatasolta ympäröivään todellisuuteen. Lopuksi Petrell mainitsi viranomaisyönantajien halun tehdä yhteistyötä yliopistojen kanssa kääntäjänkoulutuksen houkuttelevuuden lisäämiseksi.

Euroopan komission ruotsin käännösyksikössä kääntäjänä toimiva Minna Holmberg toi seminaariin EU-kääntäjän näkökulman. EU:n eri elimissä työskentelee yhteensä noin 4 000 kääntäjää, ja eniten kääntäjiä työllistävät toimielimet ovat komissio, parlamentti ja neuvosto. EU-tekstejä käännetään paljon myös toimielinten ulkopuolella: sekä komissio että parlamentti ulkoistavat käännöksistään nykyisin noin 30 %. EU-kääntäjille on siis tarvetta myös varsinaisten Euroopan unionin toimielimien ulkopuolella. Holmbergin mukaan komission ruotsin yksikössä työskentelee parhaillaan 64 kääntäjää, joista 57 on vakituisia. Hän muistutti, että Suomessa koulutuksensa saaneet kääntäjät ovat ruotsin yksikössä tärkeä voimavara. Holmbergin mukaan myös Euroopan unionin toimielimistä on kuitenkin lähivuosina eläköitymässä suuri määrä suomen ja ruotsin kääntäjiä. Ensimmäiset suomen ja ruotsin kääntäjät palkattiin 1995 Suomen ja Ruotsin liittyttyä Euroopan unioniin, ja he alkavat nyt lähestyä eläkeikää.

Kuntaliiton käännös- ja kielipalveluiden esimies Barbro Kälde piti kommenttipuheenvuoron, jossa hän pohti tulevaisuuden kääntäjäresursseja ja kääntäjien koulutustaustaa peilaten julkisen sektorin, varsinkin kuntasektorin, nykyisiin ja tuleviin käännöstarpeisiin. Käldin mukaan Kuntaliitossa käännetään entistä enemmän niin kuin julkisella sektorilla muutenkin ja käännösasiantuntijoiden saatavuus on varmistettava tulevaisuudessaakin. Kuntaliitossa on kuusi ruotsin kääntäjää, joista kaksi hoitaa esimies- ja koordinaattoritehtäviä kääntämisen ja tarkastustyön lisäksi. Kuntaliitossa laadittiin 2019 kaksikielisyys- ja käännöslinjaukset, joiden perusteella päätetään, mitä aineistoa käännetään aina ja mitä käännetään harkinnan mukaan. Linjauksissa on määritelty liiton käännöstoiminnan painopisteet. Niissä on huomioitu käännettävän aineiston vaikutta-

vuus sekä keskeisten viestien ja aineiston ensisijaisuus ja niiden hyödyntämismahdollisuudet kunnissa.

Käld huomautti, että julkisen sektorin työnantajat kilpailevat samoista ammattilaisista. On mietittävä, mikä opintoyhdistelmä olisi sopiva ja miten houkutella opiskelijoita ja alanvaihtajia käännös- ja kielialalle. Yhteiskuntatieteiden ja kieliopintojen yhdistelmä voisi antaa hyvän perustan, mutta myös Åbo Akademin edustajan esittelemä moduuli olisi varteenotettava vaihtoehto yliopistojen tarjoamien maisteriohjelmien lisäksi (ks. Urpo Nikanne edellä luvussa 2).

4 Yksityisen sektorin näkökulma

Yksityistä sektoria edustivat seminaarissa Heli Ervasti käännöstoimisto Luola Consultingista ja itsensä työllistävä kääntäjä Tina Matala-aho.

Heli Ervastian mukaan myös yksityisellä sektorilla tarvitaan entistä enemmän ruotsin kääntäjiä. Luola Consulting on suhteellisen pieni käännöstoimisto, jolla on vain in-house-kääntäjiä. Lisääntynyt kysyntä näkyy siten, ettei käännöstoimisto pysty tällä hetkellä vastaamaan ruotsin käännösten kysyntään ja joutuu kieltäytymään käännöstoimeksiannoista. Ruotsin kielen kasvava käännöstarve ei siis koske ainoastaan julkista sektoria, vaan käännöstoimeksiäntojoja tulee paljon myös yksityiseltä sektorilta.

Itsensä työllistävä Tina Matala-aho on valmistunut kääntäjäksi Vaasan yliopistosta ja toiminut kääntäjäyrittäjänä melkein 20 vuotta. Sitä ennen hän toimi vakuutusalan in-house-kääntäjänä. Matala-ahon mukaan Vaasan kääntäjäkoulutus antoi hyvän pohjan hänen nykyiselle työlleen, ja hän harmittelikin ruotsinkielisille suomen opiskelijoille tarkoitetun kääntäjäkoulutuksen loppumista. Samoin kuin käännöstoimisto Luola Consultingin Heli Ervasti, myös Matala-aho totesi, että käännöstöitä on runsaasti tarjolla. Hän mainitsi, että sekä julkishallinto että yritykset tarjoavat enemmän käännöstöitä kuin hän ehtii ottaa vastaan. Matala-aholla on enimmäkseen suorina asiakkaita, mutta hän tekee käännöksiä myös käännöstoimistoille. Hänen mielestään kääntäjän pitää hallita erinomaisesti työkieliään, ja siksi vahva kieliin ja kielten välisiin eroihin keskittyvä koulutus on ehdoton vaatimus.²

5 Keskustelua ja ideoita

Seminaarin alustukset ja kommenttipuheenvuorot toivat selkeästi esiin, että ruotsin kääntäjille on tarvetta ja että tarve ja saatavuus eivät kohtaa. Seminaarin viimeinen tunti käytettiin pienryhmäkeskusteluihin ja niiden purkamiseen. Seminaarin tavoite ei ollut ratkaista ongelmaa eikä etsiä keinoja tilanteen muuttamiseksi, mutta joitakin ideoita esitettiin. Keskustelu oli vilkasta, ja kommentteja esitettiin myös chatissä. Pienryhmäkeskustelujen ehdotettuina teemoina olivat työelämä, koulutus ja opiskelijoiden rekrytointi, ja lisäksi annettiin mahdollisuus keskustella myös jostakin muusta esiin nousseesta aiheesta. Paikalla olleista muodostui yhteensä viisi ryhmää, joita pyydettiin keskustelemaan joko kaikista teemoista tai valitsemaan niistä itselleen kiinnostavimmat.

² Kiitämme Tina Matala-ahoa, joka osallistui artikkelin laatimiseen sen alkuvaiheessa.

Teemat nivoutuivat keskusteluissa yhteen. Keskustelua herätti muun muassa alan houkuttelevuus. Vaikka kääntäjiä tarvitaan entistä enemmän, miksi kääntäjän työ ja kääntämisen opinnot eivät houkuttele? Paikalla ollut ruotsin kääntämisen opiskelija kommentoi, että alalle ei ehkä hakeuduta siksi, että opiskelijan mielikuva ammatista on, että alan tulotaso on alhainen ja ansiotulot jäävät pienemmiksi kuin muilla aloilla. Pohdittiin, miten mielikuvaa kääntäjistä voitaisiin parantaa ja miten ammattia voitaisiin tehdä näkyvämmäksi. Ehkä myönteisiä mielikuvia kääntäjien ja erityisesti ruotsin kääntäjien työstä pitäisi herätellä jo peruskoulussa? Kaivattiin myös tutkimusta siitä, miksi ala ei houkuttele tai miksi alalla toimivat kääntäjät päätyvät vaihtamaan alaa.

Ruotsin kääntämistä voi opiskella sekä Helsingin että Tampereen maisteriohjelmissa, mutta seminaarin esityksistä ja keskustelusta kävi ilmi, että niihin ei hakeudu kovin moni ruotsia äidinkielenään puhuva. Tilastot tukevat vaikutelmaa: Opetushallinnon tilastopalvelun mukaan Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmaan hakeneiden määrä on vuosina 2017–2021 ollut 24–54, ja heistä on äidinkielekseen ruotsin ilmoittanut enimmillään kuusi hakijaa (Vipunen 2022). Koulutuksen kohtaongelma on mainittu jo Kaisa Koskisen vuonna 2015 kirjoittamassa artikkelissa, joka käsitteli kääntäjänkoulutuksen rakenteissa tapahtuneita muutoksia ja koulutuksen vastaamista työelämän tarpeisiin yleisellä tasolla.

Kuten jo edellä todettiin, lähes kaikkien kielten hakijamäärät ovat vähentyneet, ja siten myös kääntäjänkoulutukseen hakeutuvien joukko on mahdollisesti pienempi. Mutta miten voitaisiin houkutella kielistä kiinnostuneita ja erityisesti äidinkieleltään ruotsinkielisiä hakeutumaan käännösopintoihin? Koulutuksen markkinointi voi olla yksi keino (ks. tarkemmin Kujamäki ym. 2020: 176–177). Vuoden 2019 syysseminaarissa ehdotettiin, että näkyvyyttä voitaisiin lisätä julkaisemalla käännösosalalla olevien uratarinoita, kirjoittamalla opinnoista blogitekstejä ja laatimalla opintojen tietopaketti. Tietopakettia oli Kujamäen ym. (2020) mukaan alettu tuolloin jo koota, ja uratarinoita on tarjolla töissä.fi-sivustolla. Kyseinen sivusto on ”yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen opiskelijoille suunnattu valtakunnallinen foorumi, joka sisältää tietoa korkeakouluista valmistuneiden työhön sijoittumisesta sekä valmistuneiden itsensä kirjoittamia kuvauksia työstään” (Töissä.fi 2021). Opintojen markkinoinnissa voitaisiin myös hyödyntää ruotsin kääntämisen opiskelijoita, jotka kertoisivat opiskelusta ruotsiksi sosiaalisessa mediassa, ja näin voitaisiin kohderyhmä ehkä tavoittaa paremmin kuin virallisia kanavia käyttämällä. Vastaavasta on hyviä kokemuksia muun muassa Turun kieli- ja käännöstieteiden laitokselta, jossa kielten oppiaineiden opiskelijoita toimii niin sanottuina ”somelähettiläinä” (Turun yliopisto 2022).

Yliopistojen välinen yhteistyö tuli esiin useissa puheenvuoroissa. Kääntäjien kouluttajien yhteistyöllä on pitkät perinteet, ja opetusyhteistyötä on pohdittu muun muassa vuoden 2017 syysseminaarissa (ks. Salmi ym. 2018). Yhteistyötä helpottaa etäopetuksen yleistäminen, mutta sitä saattavat vaikeuttaa yliopistojen hallinnollis-tekniset seikat. Laajempi rakenteiden muuttaminen ja kurssien avaaminen toisen yliopiston opiskelijoille vaatii riittävät resurssit sekä päättävien tahojen vakuuttamista siitä, että yhteistyö kannattaa ja ettei toinen samaa alaa kouluttava yliopisto ole kilpailija. Keskustelussa pohdittiinkin, miten tehdä päättävät tahot ja yliopistojen hallinto tietoisiksi ruotsin kää-

täjien tarpeesta. Ruotsin kääntäjiä tarvitaan niin maan kielellisten oikeuksien kuin pohjoismaisen ja eurooppalaisen yhteistyön turvaamiseksi.

Toinen mahdollinen keino vähentää ruotsin kääntäjien pulaa olisi julkishallinnon ja yksityisen sektorin edustajien puheenvuoroissa esitetty halu tehdä yhteistyötä yliopistojen kanssa. Esimerkkeinä mainittiin harjoittelupaikkojen tarjoaminen ja vierailuluennot. Yhteistyötä on jo tehtykin. Esimerkiksi Euroopan komission Helsingin edustustossa toimivat kääntäjät pitävät säännöllisesti yhteyttä kääntäjiä kouluttaviin yliopistoihin, ja Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämispalvelut HY+ on järjestänyt säädöskääntämisen koulutusta yhdessä valtioneuvoston kanslian kanssa. Yksittäisten kurssien ja vierailuluentojen osalta tehdään siis yhteistyötä myös käänösalan työllistäjien ja kouluttajien välillä.

6 Lopuksi

Seminaarin tarkoitus oli kartoittaa ruotsin kääntämisen tilannetta ja tuoda asia esiin eri tahojen näkökulmista. Puheenvuoroista ja keskustelusta kävi selkeästi ilmi, että osaavista ruotsiin päin kääntävistä kääntäjistä on jo nyt tai tulee viimeistään lähitulevaisuudessa olemaan pulaa. Huoli julkishallinnon käänöstarpeiden turvaamisesta on aiheellinen niin valtion ja kuntien hallinnossa Suomessa kuin EU-toimielimissä. Seminaarissa puhuneet yksityisen sektorin käänöspalveluja tarjoavat totesivat, etteivät he pysty ottamaan kaikkea tarjottua käänöstyötä vastaan. Ruotsin kääntämisen opintoihin ei kouluttajien mukaan kuitenkaan hakeudu kysyntään nähden riittävästi ruotsin kääntäjiksi aikovia. Sen lisäksi, että ruotsin kääntäjien koulutus ja ruotsia A-työkielenään opiskelevien määrä eivät täysin kohtaa (Koskinen 2015: 19), on kohtaanto-ongelma siis myös koko ruotsin kääntämisen kentällä. Yhteistyötä sekä koulutuksen ja työelämän välillä että eri yliopistojen ja koulutusohjelmien välillä kaivataan, mutta siihen on myös halukkuutta. Ongelman ratkaisua saattavat kuitenkin vaikeuttaa edellä mainitut seikat: nuorten kiinnostus kielten opiskeluun on vähentynyt, mielikuva kieli- ja käänösälästä voi olla suppea ja kääntäjiä kouluttavien yhteistyötä voivat haitata hallinnollis-tekniset seikat.

Seminaarin tavoitteena ei ollut löytää konkreettisia ratkaisuja ruotsin kääntäjien kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuuteen. Tarkoituksemme oli saattaa asiassa yhteen niin kääntäjiä kouluttavia kuin kääntäjiä rekrytoivia työnantajia keskustelemaan tilanteesta ja pohtimaan erilaisia vaihtoehtoja. Vaikka seminaarissa ei löydetty konkreettisia ratkaisuja siihen, miten ruotsin kääntäjiä saadaan koulutettua enemmän, meillä on yhteisymmärrys – turkulaisittain ilmaistuna – siitä, että ”Tarttis tehrä jottan.” Toivottavasti voimme kuitenkin pian sanoa tamperelaisittain: ”Ei parane nysvätä”, ja ryhdymme toimeen.

Lähteet

Hartama-Heinonen, Ritva & Marja Kivilehto 2020. Tilaa kaikille – Rum för alla. Nordistiset näkökulmat ja käännöstiede. *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 13, 9–24. Ritva Hartama-Heinonen, Laura Ivaska, Marja Kivilehto & Minna Kujamäki (toim.). Saatavissa: https://www.sktl.fi/@Bin/2269182/MikaEL13+-+Hartama-Heinonen_Kivilehto.pdf [viitattu 13.3.2022].

Kiehelä, Alina 2021. *Les langues étrangères facultatives au lycée en Finlande. Les raisons des élèves pour étudier ou ne pas étudier ces langues*. Pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto, ranska, kielen oppimisen ja opettamisen tutkinto-ohjelma. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe202102266006> [viitattu 22.1.2022].

Kivilehto, Marja & Ritva Hartama-Heinonen 2020. Översättningsforskningens (o)synlighet inom nordistiken i Finland under 2010-talet. Teoksessa: Camilla Wide, Eva Ingman, Katri Lankinen & Veijo Vaakanainen (toim.) *Svenskan i Finland 18*. Turku: Turun yliopisto, 104–118.

Koskinen, Kaisa 2015. Kohtaanto-ongelmia? Miten kääntäjänkoulutus vastaa työelämän tarpeisiin. *Kääntäjä – Översättaren* 1/2015, 18–19.

Kujamäki, Minna, Juho Suokas, Niina Syrjänen & Erja Vottonen 2020. Syysseminaarin satoa: Kääntäjänkoulutuksen markkinoinnin nykytilanne ja tulevaisuudennäkymiä. *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 13, 169–178. Ritva Hartama-Heinonen, Laura Ivaska, Marja Kivilehto & Minna Kujamäki (toim.). Saatavissa: <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkoyulkaisu/vol/mikael-vol13-2020/> [viitattu 18.3.2022].

Mäntylä, Katja, Outi Veivo, Pirjo Pollari & Jaana Toomar 2021. English only? Kielten opettajien käsityksiä kielivalintojen monipuolistamisen esteistä ja keinoista. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta* 12:2. Saatavissa: <https://www.kieliverkosto.fi/fi/journals/kieli-koulutus-ja-yhteiskunta-maaliskuu-2021/english-only-kielten-opettajien-kasityksia-kielivalintojen-monipuolistamisen-esteista-ja-keinoista> [viitattu 22.1.2022].

Petrell, Katarina 2019. Svensköversättarna inom förvaltningen – en överblick av läget. *Språkbruk* 1/2019. Saatavissa: <https://www.sprakbruk.fi/-/svenskoversattarna-inom-forvaltningen-en-overblick-av-laget> [viitattu 22.1.2022].

Salmi, Leena, Maarit Koponen, Turo Rautaoja & Outi Veivo 2018. Syysseminaarin satoa: Ideoita koulutusyhteistyöhön ja käännösteknologian opetukseen. *MikaEL. Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* vol. 11, 76–83. Ritva Hartama-Heinonen, Marja Kivilehto, Minna Kumpulainen & Katja Vuokko (toim.). Saatavissa: <https://www.sktl.fi/liitto/seminaarit/mikael-verkkoyulkaisu/arkisto-archive/vol-11-2018/> [viitattu 18.3.2022].

Suomen perustuslaki 1999/731. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731> [viitattu 14.3.2022].

SVT = Suomen virallinen tilasto 2019. Ainevalinnat. Toisen asteen koulutuksen ainevalinnat 2018, Liitetaulukko 3. Lukiokoulutuksen opiskelijoiden opiskelemat kielet 2014–2018. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa:

http://www.stat.fi/til/ava/2018/01/ava_2018_01_2019-12-18_tau_003_fi.html [viitattu 22.1.2022].

Turun yliopisto 2022. Turun yliopiston opiskelijalahettiläät.

Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/opiskelijaksi/opiskelijalahettilaat> [viitattu: 23.1.2022].

Töissä.fi 2021. Mikä on töissä.fi? Saatavissa: <https://toissa.fi/tietoa-palvelusta/> [viitattu 19.11.2021].

Vaasan yliopisto 2016. Vaasan yliopiston tutkintoon johtava kielten koulutus siirtyy Jyväskylän yliopistoon. Saatavissa: https://www.uwasa.fi/fi/news/kieliopinnot_siirtyvat [viitattu 26.1.2022].

Vipunen 2022. Haku ja valinta. Opetushallinnon tilastopalvelu, yliopistokoulutukseen hakeneet ja paikan vastaanottaneet hakukohteittain. Saatavissa:

<https://vipunen.fi/fi-fi/yliopisto/Sivut/Hakeneet-ja-hyv%C3%A4ksytyt.aspx> [viitattu 22.1.2022].

YTL = Ylioppilastutkintolautakunta 2021. Tilastotaulukot. Ilmoittautumiset eri kokeisiin.

Saatavissa: <https://www.ylioppilastutkinto.fi/tietopalvelut/tilastot/tilastotaulukot> [viitattu 22.1.2022].

Kirjoittajat

Marja Kivilehto toimii yliopistonlehtorina Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimusaiheitaan ovat auktorisoitu kääntäminen ja selkuruotsi.

Sähköpostiosoite: marja.kivilehto@tuni.fi

Leena Salmi toimii yliopistonlehtorina Turun yliopistossa. Hänen tutkimusaiheensa liittyvät konekääntämiseen, kääntäjien koulutukseen ja auktorisoituun kääntämiseen.

Sähköposti: leena.salmi@utu.fi